

WOJCIECH SÓJKA *

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, Polska

KRZYSZTOF GAŚIOREK *

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, Polska

OCHRONA, OBRONA I BEZPIECZEŃSTWO GRANICY PAŃSTWOWEJ W WARUNKACH ZEWNĘTRZNEGO ZAGROŻENIA PAŃSTWA I W CZASIE WOJNY

PROTECTION, DEFENSE AND SECURITY OF THE STATE BORDER IN THE CONDITIONS OF AN
EXTERNAL THREAT TO THE STATE AND DURING WAR

ABSTRAKT: W przedstawianym artykule autorzy odnieśli się do wprowadzenia metodologicznej problematyki zapewnienia obrony, ochrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny. Wyjaśniono pojęcie systemu bezpieczeństwa narodowego, podsystemu ochrony granicy państwowej, granicy państwowej oraz zagrożeń tradycyjnych i współczesnych (hybrydowych) godzących w bezpieczeństwo terytorium państwa. Celem głównym badań i dalszych rozważań badawczych autorów w zakresie określenia we wskazanym zakresie ochrony i obrony granicy będzie udzielenie odpowiedzi i otrzymanie nowej wiedzy w aspekcie koordynacji służb państwa wydzielonych do obrony jego terytorium oraz wskazanie nowego modelu zintegrowanych działań o charakterze obronno-ochronnym. Ważnym w opinii autorów jest nie tylko centralizacja zarządzania bezpieczeństwem granicy państwowej, obszaru terytorium państwa w strefie, czy w obszarze przygranicznym. Najistotniejsze w opinii autorów jest przygotowanie służb mundurowych, administracji publicznej do przygotowania obrony granicy państwowej we wszystkich jej 4 domenach: lądowej, morskiej, powietrznej i cyberprzestrzeni. Dlatego też

---

* ppłk dr inż. Wojciech Sójka, War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0002-6953-2836>, w.sojka@akademia.mil.pl

* dr Krzysztof Gaśiorek, War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0002-6953-2836>, k.gasiorek@akademia.mil.pl

przygotowywany podsystem ochrony granicy państwowej musi być stale już w czasie pokoju dostosowywany do zmieniających się zagrożeń oraz wyzwań występujących w czasie pokoju, kryzysu oraz w czasie wojny.

SŁOWA KLUCZOWE: system ochrony granicy państwowej, ochrona granicy, obrona granicy, bezpieczeństwo granicy, zewnętrzne zagrożenie państwa, strefa nadgraniczna, obszar przygraniczny.

ABSTRACT: The authors of this article referred to the methodological introduction to issues of border protection and defence while in condition of external threat to state's security and during wartime. The concepts of the National Security System, the Border Protection Subsystem, state's border, as well as both traditional and modern (hybrid) threats to state's territory has been explained. The main goal of author's current and future research in the area of state's border security and protection is to answer questions and gain new knowledge in the aspect of coordination of state's services tasked with protection of national territory and to indicate a new model of integrated border security and protection operations. In the authors' opinion the most important task ahead is the readiness of the uniformed services and public administration to prepare the protection and defence of the state's border in all its four domains: land, sea, air and cyberspace, the State's Border Protection subsystem must be constantly updated to meet the evolving threats and challenges during peacetime as well as during crisis, external threats to state's security and wartime.

KEYWORDS: border protection subsystem, border protection, border defence, border security, external threats to state's security, border zone, border area

WPROWADZENIE

Bezpieczeństwo jest pojęciem interdyscyplinarnym powstałym w ramach rozwoju dorobku naukowego wielu dyscyplin nauki. Szczególnie ważne miejsce i rolę tego pojęcia uwidacznia się w aspekcie istnienia i rozwoju instytucji państwa. Współcześnie obserwujemy wzrost znaczenia tego pojęcia w naukach o bezpieczeństwie, w naukach o polityce, czy w prawie. W sensie etymologicznym termin bezpieczeństwa odnosi się do „stanu pewności, spokoju, zabezpieczenia, braku zagrożenia oraz ochrony przed nim”¹. Jak wskazuje Waldemar Kiler termin bezpieczeństwa jest szeroko stosowany i odmieniany, w znaczeniu ogólnym jest „wewnętrzną ufnością, spokojem ducha i pewnością właściwie lub fałszywie uzasadnioną w okolicznościach rodzących podstawy do obaw”². W ujęciu czynnościowo-funkcjonalnym Jerzy Stańczyk definiuje owo pojęcie, jako „naczelną potrzebą

---

¹ R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2007, s. 27.

² W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji*, „Zeszyt Problemy TWO”, nr 1(61) 2010, Warszawa 2010, s. 16.

człowieka, i grup społecznych, a zarazem najważniejszym celem”³. W konsekwencji bezpieczeństwo odnosi się do podmiotu społecznego, którym zazwyczaj jest człowiek, rodzina, grupa społeczna i naród. Słusznie uważa Waldemar Kitler, że ważnym elementem oceny bezpieczeństwa jest jego postrzeganie w „aspekcie pozytywnym i negatywnym oraz działań organizacyjnych określonego podmiotu prawnego i instytucjonalnego”⁴. Utylitarność znaczenia bezpieczeństwa w aspekcie działań podmiotów społecznych wskazuje na fundamentalną jego ważność w stosunku do ochrony cennych i ważnych dla określonego podmiotu wartości. Są nimi dla podmiotu - człowieka życie, dobro, zdrowie, edukacja czy samorealizacja i rozwój. Podobnie działania organizacyjne na rzecz bezpieczeństwa instytucji państwa podejmują jednostki – obywatele państwa, grupy społeczne, zawodowe i władza państwowa. Jak wskazuje Jacek Pawłowski bezpieczeństwo w najogólniejszym znaczeniu można określić jako pewność istnienia i przetrwania, stan posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu⁵. Dla podmiotów społecznych jest ono ściśle skorelowane z jego otoczeniem. Jest ono trudne do oceny, turbulentnie zmienne i nieprzewidywalne. W konsekwencji pojęcie bezpieczeństwa według Jacka Pawłowskiego odnosi się do stanu, procesu, stanu i procesu oraz naczelnej potrzeby podmiotu⁶. Stan bezpieczeństwa w opinii Jacka Pawłowskiego najlepiej postrzegać z perspektywy działania instytucji państwa, jego władzy oraz społeczeństwa. Ponadto jak wskazuje Jacek Pawłowski rozpatrując je w znaczeniu funkcjonalnym jest naczelną misją całego społeczeństwa i jego organizacji państwowej polegającej na stałej realizacji dwóch współzależnych funkcji, pierwszej - podstawowej: ochronie i obronie wartości interesów narodowych przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami, zapewniającej warunki konieczne dla realizacji drugiej funkcji: tworzenia wewnętrznych i zewnętrznych warunków do swobodnego rozwoju i sprostania wyzwaniom, jakie niesie dla narodu zmienność, nieprzewidywalność i postęp cywilizacyjny⁷.

Nie mniej ważne dla kreowania bezpieczeństwa współczesnego państwa jest w opinii Jacka Pawłowskiego podejście strukturalne. Stanowi je „całokształt przygotowania i organizacji państwa dla ciągłego tworzenia bezpieczeństwa narodowego obejmującego: prawne podstawy bezpieczeństwa, politykę i strategię bezpieczeństwa narodowego, cywilną i wojskową organizację ochrony i obrony

---

³ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Wydawnictwo ISP PAN, Warszawa 1996, s. 18.

⁴ W. Kitler, *Organizacja bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018, s. 14.

⁵ J. Pawłowski (red. nauk.), *Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa)*, ASzWoj, Warszawa 2017, s. 43.

⁶ Tamże, s. 32-41.

⁷ s. 42.

narodowej, infrastrukturę bezpieczeństwa, edukację dla bezpieczeństwa oraz sojusze i współpracę międzynarodową”⁸.

Tradycyjne podejście do definiowania pojęcia bezpieczeństwa państwa reprezentują Konstanty Wojtaszczyk i Anna Materska-Sosnowska. Według nich bezpieczeństwo państwa to „zdolność władz państwa i narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości. Do najważniejszych wartości chronionych należą: przetrwanie państwa jako instytucji, narodu jako grupy etnicznej, biologiczne przeżycie ludności, integralność terytorialna państwa, jego niezależność polityczna i swoboda działania międzynarodowego, spokój, ochrona własności, jakość życia obywateli”⁹.

W ujęciu tym w opinii Waldemara Kitlera podstawą struktury systemu bezpieczeństwa narodowego jest cywilna i wojskowa organizacja obrony i ochrony narodowej jako element bezpieczeństwa narodowego. Stanowi go skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów nadrzędnego podsystemu kierowania oraz szczegółowych, funkcjonalnych podsystemów wykonawczych, określony relacjami współdziałania i służący ochronie i obronie żywotnych interesów bezpieczeństwa narodowego – bezpieczeństwa państwa jako instytucji politycznej oraz bezpieczeństwa społeczeństwa¹⁰. Państwo organizując system bezpieczeństwa, którego celem jest sprawne działanie i zapewnienie bezpieczeństwa stale jest zobligowane do sprostania coraz to nowszym typom zdarzeń i okoliczności zakłócających normalne funkcjonowanie państwa, godzących w byt i rozwój narodowy, jednostek i grup społecznych¹¹. Ponadto jak twierdzi Waldemar Kitler bezpieczeństwo narodowe „to najważniejsza wartość, potrzeba narodowa i priorytetowy cel działalności państwa, jednostek i grup społecznych, a jednocześnie proces obejmujący różnorodne środki, gwarantujące trwałą, wolną od zakłóceń byt i rozwój narodowy (państwa), ochronę i obronę państwa jako instytucji politycznej oraz ochronę jednostek i całego społeczeństwa, ich dóbr i środowiska naturalnego przed zagrożeniami, które w znaczący sposób ograniczają jego funkcjonowanie lub godzą w wartości podlegające szczególnej ochronie”¹².

Rozpatrując pojęcie bezpieczeństwa narodowego i państwa jak wskazują liczne badania i publikacje naukowe kluczowymi kategoriami pojęć z nimi z związanymi są wyzwania, szanse, ryzyka i zagrożenia. Szczególnie ważnym pojęciem jest zagrożenie. Według Wojciecha Sójki jest nim „splot

---

⁸ Tamże.

⁹ K. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska (red. nauk.), *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2009, s. 18.

¹⁰ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie, dylematy pojęciowe ...*, dz. cyt., s. 243.

¹¹ W. Kitler, *Organizacja bezpieczeństwa narodowego ...*, dz. cyt., s. 14.

¹² W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania...*, dz. cyt., s. 31.

zewnętrznych i wewnętrznych zdarzeń, sytuacji, faktów, stanów rzeczy, zależnych i niezależnych od ludzi, z których wynika niebezpieczeństwo zakłócenia bytu i rozwoju określonego podmiotu społecznego”¹³.

Przyjmując kryterium wystąpienia i oddziaływania na podmiot społeczny można określić zgodnie z Waldemarem Kitlerem, że zagrożenie może być zewnętrzne lub wewnętrzne.

Pierwsze jak twierdzi Waldemar Kitler to „stan rzeczy, zbiór różnego rodzaju okoliczności wewnętrznych, właściwych danemu podmiotowi, który powoduje lub może powodować, zakłócenie jego wewnętrznej stabilności i harmonijnego rozwoju w przejawach jego aktywności, z osłabieniem pozycji lub nawet utratą możliwości przetrwania w środowisku jego funkcjonowania”¹⁴.

Drugie zagrożenie zewnętrzne w opinii Waldemara Kitlera to „stan rzeczy, zbiór różnego rodzaju okoliczności pojawiających się w otoczeniu danego podmiotu, który powoduje lub może spowodować, zakłócenie jego wewnętrznej stabilności i harmonijnego rozwoju w różnych przejawach jego aktywności, z osłabieniem pozycji na arenie międzynarodowej lub nawet utratą możliwości przetrwania w środowisku jego funkcjonowania włącznie”¹⁵. Miejsce wywodzenia się zagrożenia i jego skala oddziaływania w postaci negatywnych skutków, strat i utarty chronionych wartości powoduje potrzebę szybkiej interwencji oraz przeciwdziałania na przyszłość aparatu władzy państwa. Z tego też względu w ujęciu politologicznymi i militarnym Stanisław Dworecki stwierdzał, że „bezpieczeństwo państwa identyfikowane jest jako stan zorganizowanej ochrony i obrony przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi, określany stosunkiem potencjału obronnego państwa do skali zagrożeń”¹⁶.

Państwo według poglądów Ludwika Delbeza tworząc fundament swego bezpiecznego istnienia, stabilności i harmonijnego rozwoju opiera się na trzech kluczowych aspektach, którymi są: „terytorium, ludność i władze”¹⁷. Pierwsze i drugi element państwowości posiadają charakter socjologiczny, zaś trzeci element ma charakter prawny.

Także niemiecki prawnik Jerzy Jellinek wskazuje, że „określone terytorium (Staatsgebiet), ludność (stale) zamieszkująca to terytorium jako naród (Staatsvolk) i władza (Staatgewalt) mająca charakter

---

¹³ W. Sójka, *Zagrożenia bezpieczeństwa narodowego i ich scenariusze dla Polski w XXI wieku*, wyd. ASzWoj 2020, s. 73.

¹⁴ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo TWO, Warszawa 2020, s. 36.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 1994, s. 16.

¹⁷ M. Sobczyński, *Państwa i terytoria zależne. Ujęcie geograficzno-polityczne*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s.30.

najwyższej władzy stanowi o suwerenności państwa jako podmiotu w relacjach z innymi państwami”¹⁸.

Prawne postrzeganie państwa uzupełniają poglądy socjologów, którzy z kulturowym i etnicznym podejściem, jak wskazuje Waldemar Kitler, „odnoszą się do właściwości istoty narodu, posiadającego przebogată tradycję. Już przed tysiącami lat zaczęły się kształtować zręby zbiorowości społecznych, które połączyło wspólne terytorium, język, kultura, złe doświadczenia (losy), świadomość narodowa (zwana tożsamością narodową) oraz – często – status organizacyjny (pełnienie ról i hierarchia społeczna), przyjmujący postać niemal jednorodnego etnicznie państwa”¹⁹. Ponadto jak zauważa w/w autor „naród jako wspólnota polityczna, zbiorowość złożona z różnych ludów, narodowości, czyli wspólnoty politycznej wszystkich ludzi zamieszkujących na tym terytorium, rządzonym i zarządzanym na mocy jednolitego prawa i tworzących społeczeństwo obywatelskie”²⁰ stanowi nie tylko element instytucji państwa, jest także podmiotem tworzącym jego bezpieczeństwo.

Rozpatrując istotę państwa i znaczenie jego terytorium zauważa się, że nie jest on jednym z *sine qua non* warunkiem istnienia państwa, lecz jedynym z jego wyznaczników, bowiem to ludność, stale zamieszkująca i reprezentowana przez swoją władzę tworzy spójną instytucję państwa na mocy prawa w nim obowiązującego. Nie mniej istotne na mocy reguł prawa międzynarodowego, w konwencji z Montevideo, z 1933 roku jest potrzeba uznania państwa i jego władzy poprzez nawiązanie stosunków dyplomatycznych, konsularnych, politycznych, ekonomicznych, handlowych i kulturalnych stanowiących istotę więzi między państwami.

W ujęciu organizacyjno-instytucjonalnym tworzenie bezpiecznego państwa stanowi współcześnie organizowana i reorganizowana struktura jego instytucji, władzy i administracji publicznej szczebla terenowego, służb, inspekcji i straży oraz sił zbrojnych zorganizowanych hierarchicznie w zintegrowany system bezpieczeństwa narodowego. Zakres funkcjonowania państwa w wielu obszarach, wymusza świadomość realizacji mnogości celów wynikających z interesów oraz polityk państwa. W związku z tym, organa władzy formułując kierunki działań państwa dążą do synergii zarówno wysiłków służb i środków dostępnych w państwie oraz minimalizacji strat. Działanie to charakteryzuje wizja bezpieczeństwa zintegrowanego, które kierowane przez władzę szczebla

---

¹⁸ Tamże.

¹⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria ...*, dz. cyt., s. 11.

²⁰ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria...*, dz. cyt., s. 11.

centralnego i terytorialnego wskazuje na zapewnienie ekonomiczności i maksymalizacji rezultatów działań całego państwa na rzecz swego bezpieczeństwa, w tym jego obywateli.

Także podejście praktyczne, eksponowane przez Waldemara Kitlera wskazuje, że system bezpieczeństwa narodowego to „celowo wyodrębniony w państwie, kolektywny zbiór i administracji publicznej, innych organów państwowych, sił zbrojnych, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych, organizacji pozarządowych i obywateli wykonujących zadania na rzecz bezpieczeństwa narodowego. To zbiór wewnętrznie skoordynowanych i wzajemnie ze sobą powiązanych elementów za pomocą relacji porządkujących, ze względu na realizowaną misję, którą jest obrona i ochrona państwa jako instytucji politycznej, terytorialnej i społecznej, a także zapewnienie wolnych od zakłóceń warunków bytu i rozwoju jednostek i całego społeczeństwa oraz ochrona życia i zdrowia ludzi, ich dóbr (materialnych i niematerialnych) i środowiska naturalnego we wszystkich stanach funkcjonowania państwa (w czasie normalnym, w tym w czasie kryzysu oraz w stanach nadzwyczajnych)”²¹.

W tym też znaczeniu system bezpieczeństwa narodowego posiada wyodrębnione celowo i ściśle ze sobą powiązane elementy państwa, które realizują sprecyzowane zadania na rzecz polityki bezpieczeństwa państwa i jego obywateli. System ten nie tylko jest zintegrowany z sojuszniczym systemem bezpieczeństwa poprzez wspólne procedury działania w sytuacjach kryzysowych i w czasie wojny oraz umożliwia on udział w sojuszniczym planowaniu obronnym. Celem funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego jest „odpowiednie przygotowanie i wykorzystanie sił i środków będących w dyspozycji państwa do przeciwdziałania zagrożeniom godzącym w przetrwanie narodu i państwa, integralność terytorialną, niezależność polityczną i suwerenność, sprawne funkcjonowanie instytucji państwa oraz rozwój społeczno-gospodarczy. Jest on systemem obejmującym zarówno elementy bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego, ukierunkowanym na zapewnienie bezpieczeństwa narodowego w powiązaniu z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju”²².

W ramach tego systemu jak wskazuje *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*²³ wyróżnia się podsystem kierowania bezpieczeństwem oraz podsystemy wykonawcze.

---

²¹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria...*, dz. cyt., s. 174.

²² *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, s. 13.

²³ Tamże.

Pierwszy, podsystem kierowania tworzą „wszelkie odpowiedzialne za bezpieczeństwo w świetle *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*²⁴ i właściwych ustaw organy oraz instytucje należące do władz ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej, w tym Parlament, Prezydent RP, Prezes Rady Ministrów, Rada Ministrów, centralne organy administracji rządowej oraz inne służby i instytucje rządowe zobowiązane do zapobiegania i przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym, zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, prowadzenia działań ratowniczych oraz ochrony ludności i mienia w sytuacjach nadzwyczajnych, a także władze samorządowe oraz inne podmioty prawne, w tym przedsiębiorcy tworzący przemysłowy potencjał obronny oraz realizujący zadania z zakresu obronności państwa”²⁵.

W interpretacji Waldemara Kitlera podsystem kierowania - decyzyjny nie tylko pełni rolę podejmowania decyzji politycznych w kierowaniu bezpieczeństwem, lecz także kieruje i wspiera centralne, regionalne i lokalne szczeble kierowania bezpieczeństwem pełniąc jednocześnie funkcje koordynacyjno-decyzyjną. Jednocześnie podsystem ten jest odpowiedzialny za praktyczne stosowanie asystencji z użyciem Sił Zbrojnych RP w stanach nadzwyczajnych, także w czasie kryzysu polityczno-militarnego, działań hybrydowych oraz w czasie wojny.

Drugi, podsystemy wykonawcze tworzą „siły i środki pozostające we właściwościach ministrów kierujących działaniami administracji rządowej, wojewodów, organów samorządu terytorialnego oraz innych instytucji państwowych i podmiotów odpowiedzialnych za realizację ustawowych określonych zadań w zakresie bezpieczeństwa narodowego”²⁶. Ponadto uzupełniając analizę zapisów *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego*²⁷ oraz *Białej Księgi Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*²⁸ uwidacznia się podział podsystemów wykonawczych na specjalistyczne systemy (niższego rzędu wobec nadrzędnego systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym). Są nimi podsystemy: operacyjne i wsparcia.

Podsystemy operacyjne, w skład których wchodzi: podsystem obronny państwa (rozumiany także jako samodzielny system obronny państwa - SOP) i podsystemy ochronne (PO). Podsystem obronny państwa, jest przeznaczony do zapewnienia misji państwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa militarnego, w tym do „ochrony jego terytorium oraz przeciwdziałanie zagrożeniom zewnętrznym

---

²⁴ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 roku, artykuł 1 i 5.

²⁵ *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa ...*, dz. cyt., s. 14.

²⁶ *Strategia Rozwoju Systemu ...*, dz. cyt., s. 14.

²⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 13-15.

²⁸ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2013, s. 36-37.

mogącym doprowadzić do agresji w rozumieniu zwyczaju i prawa międzynarodowego, a w razie jej zaistnienia przeciwstawienie się jej wszelkimi dostępnymi środkami, min.: dyplomatycznymi, ekonomicznymi, informacyjnymi, a przede wszystkim militarnymi. Szczególną formą aktywności państwa w obszarze bezpieczeństwa narodowego, przesądzającą o trwałości i przetrwaniu państwa (jego terytorium, suwerennej władzy i społeczeństwa) i niezakłóconym jego rozwoju w obliczu różnorodnych (wewnętrznych i zewnętrznych) wyzwań i zagrożeń jego bezpieczeństwa jest obrona narodowa²⁹. Działalność państwa w obronie narodowej zgodnie z poglądami Waldemara Kitlera stanowi „sumę wszystkich działań cywilnych i wojskowych przedsięwzięć, z pośrednim i pośrednim użyciem siły militarnej włącznie, mających na celu przeciwstawienie się groźbie lub faktycznemu użyciu przemocy zbrojnej (agresji) przez innego uczestnika stosunków międzynarodowych. Obejmuje ona takie sytuacje jak: obrona dyplomatyczna, obrona militarna i obrona niemilitarna, obejmująca przedsięwzięcia niezbędne do zabezpieczenia potrzeb walki zbrojnej (obrona w dziedzinie gospodarczej, finansowej, infrastruktury, budownictwa, zdrowia, rolnictwa, transportu, w cyberprzestrzeni i inne)³⁰. W ujęciu operacyjnego wykorzystania specjalistycznego systemu, w opinii Waldemara Kitlera stanowi go „uporządkowany i wewnętrznie skoordynowany zbiór elementów kierowania na poziomie naczelnym i elementów wykonawczych, a także realizowanych misji, celów i zadań obronnych w zakresie ochrony niepodległości i suwerenności państwa, jego integralności terytorialnej i nienaruszalności granic, ochrony państwa i jego porządku konstytucyjnego, w zakresie określonym w konstytucji i ustawach, a także przeciwdziałania agresji wymierzonej przeciwko państwu lub jego sojusznikowi³¹”. Inaczej stwierdzając system ten „jest przeznaczony do ochrony i obrony państwa jako instytucji politycznej i terytorialnej przez zagrożeniami, które godzą w żywotne interesy narodowe oraz dobra chronione jak: suwerenność, integralność, nienaruszalność granic i porządek konstytucyjny³²”.

Kluczowymi podmiotami podsystemu obronnego w państwie wymienia się: siły zbrojne, administracja publiczna, dyplomacja, przedsiębiorcy, służby specjalne i organizacje pozarządowe.

Drugi składnik tej części systemu bezpieczeństwa narodowego to podsystemy ochronne, określane błędnie w opinii Waldemara Kitlera, jako elementy państwa wyznaczone do „wykorzystania szans, podejmowani wyzwań, redukowania ryzyk i przeciwdziałania zewnętrznym i wewnętrznym

---

²⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria ...*, dz. cyt., s. 200-201.

³⁰ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria ...*, dz. cyt., s. 201.

³¹ *Ibidem*, s. 203.

³² *Ibidem*.

zagrożeniom o charakterze niemilitarnym (cywilnym)”³³. Stanowi go bowiem, jak twierdzi Waldemar Kitler „wyodrębniony zbiór pokrewnych, szczegółowych elementów operacyjnych (interwencyjnych), przeznaczonych do ochrony państwa jako instytucji politycznej (suwerennej), terytorialnej, prawnej i przymusowej, a nade wszystko społecznej, w tym do ochrony państwa i porządku konstytucyjnego ochrony struktur państwa, jednostek całego społeczeństwa, dóbr i infrastruktury oraz środowiska naturalnego przed zagrożeniami, które w znaczący sposób ograniczają funkcjonowanie państwa lub godzą w dobra narodowe podlegające ochronie, we wszystkich stanach funkcjonowania państwa³⁴. W skład potencjału ochronnego państwa wchodzi: wymiar sprawiedliwości, służby specjalne, straże i inspekcje wyspecjalizowane w ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego, służby ratownictwa i ochrony ludności, elementy zarządzania kryzysowego, Straż Graniczną, Służbę celną (Krajową Administrację Skarbową), podmioty sektora prywatnego (firmy ochrony osób i mienia) oraz organizacje pozarządowe.

Kolejne podsystemy wykonawcze wymienione w *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* to podsystemy wsparcia bezpieczeństwa państwa. W jego skład których wchodzi podsystemy: ochrony infrastruktury krytycznej, rezerw strategicznych, ochrony granicy państwowej (w opinii autorów błędnie umiejscowiony), przeciwpowodziowy, ochrony danych osobowych i ochrony informacji niejawnych. W ramach działania państwa wsparcie dla bezpieczeństwa narodowego (państwa) umożliwia państwowy potencjał podsystemów: społecznego, gospodarczego, energetycznego i transportowego.

Powyższe podejście eksponowania poszczególnych i specjalistycznych podsystemów działających na rzecz bezpieczeństwa narodowego dość często i zamiennie stosowane w literaturze przedmiotu oraz dokumentach doktrynalnych i koncepcyjnych RP doprowadza, zdaniem autorów, do niepotrzebnego rozdrobnienia i ukrycia idei wsparcia władz państwa we wszystkich domenach jego funkcjonowania. W opinii autorów artykułu ważne jest wyeksponowanie poszczególnych specjalistycznych podsystemów wykonawczych ze wskazaniem ich roli wiodącej w ramach tworzenia pożądanego stanu bezpieczeństwa państwa.

Tematem podjętym przez autorów jest ochrona, obrona oraz bezpieczeństwo granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny. Z uwagi na zapis artykułu 5-ego *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, iż „Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości

---

³³ *Biała Księga Bezpieczeństwa ...*, dz. cyt., s. 37.

³⁴ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria ...*, dz. cyt., s. 230.

i nienaruszalności swojego terytorium³⁵” uznano szczególną rangę nadaną obronie i ochronie terytorium państwa polskiego. Jest słusznym w opinii autorów, że terytorium jak wyznacznik i element współczesnego państwa wymaga stałej i należytej troski ze strony władz państwa i jego społeczeństwa.

Jak w tradycyjnym podejściu do zagadnień ochrony i obrony granicy państwowej Marek Lisiecki wskazuje, że „obrona i ochrona granicy państwowej to element bezpieczeństwa państwa. Szeroko rozumiana ochrona granicy państwowej obejmuje ochronę zarówno polityczną, gospodarczą i ekologiczną obszarów funkcjonowania państwa”³⁶.

Pierwsza obrona i ochrona polityczna granicy to w opinii w/w autora „ogół czynności podejmowanych w kraju i za granicą dla zachowania suwerenności państwa, ładu konstytucyjnego, w szczególności zaś bezpieczeństwa i porządku publicznego”³⁷.

Kolejny z elementów ochrony i obrony granicy według Marka Lisieckiego to ochrona gospodarcza granicy i terytorium państwa. Jest nią w jego twierdzeniu „przeciwdziałanie wszelkim zjawiskom, które mogłyby hamować rozwój gospodarczy państwa”³⁸. Natomiast ochrona ekologiczna granicy państwowej to zapobieganie przemieszczeniu się z zagranicy zanieczyszczeń, materiałów i chorób zagrażających środowisku ludzkiemu, zwierzęcemu i roślinnemu³⁹.

Postrzeżenie ochrony i obrony granicy państwowej wymaga więc nie tylko wąskiego podejścia do zagadnienia jej kontroli, lecz szerokiego – holistycznego podejścia oceny warunków jej bezpieczeństwa. W opinii autorów sama ochrona i obrona jest tylko częścią bezpieczeństwa granicy państwowej jako części terytorium państwa polskiego, wymaga ono sprecyzowania wielu będących w dyspozycji podmiotów państwowych oraz przepisów prawa i aktów wykonawczych precyzujących ich funkcjonowanie. Tak jak w wymiarze militarnym związanym z funkcjonowaniem systemu obronnego państwa (SOP) terytorium państwa i jego obrona przed agresją potencjalnego państwa – adwersarza stanowi domenę aktywności sił zbrojnych państwa. Precyzuje to bowiem zapis artykułu 26-ego *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* stanowiący „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa

---

³⁵ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej ...*, dz. cyt., art. 5.

³⁶ M. Lisiecki, *Obrona i ochrona granicy państwowej Polski jako element bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo PISM, Warszawa 1993, s. 3.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

i nienaruszalności jego granicy”⁴⁰. To już pozostałe obszary obrony i ochrony granicy państwowej są podzielone na różnorodne podmioty podległe ministrom właściwym w swych kompetencjach.

Tradycyjne rozważania o ochronie granicy państwowej przedstawia Henryk Dominiczak, który zauważa, że „obok granic politycznych istnieją także granice narodowościowe, etnograficzne i kulturowe, będące tworem ludzkiego działania”⁴¹. Ten podział wynika z rozproszenia się skupisk osadniczych oraz wędrowek grup ludzkich. Owe granice nie tylko nie pokrywały się ze sobą, lecz stanowiły, że w granicach terytorium jednego państwa znajdowało się wiele grup etnicznych, czy narodowości. Istotnym z punktu widzenia państwa i jego bezpieczeństwa jest wyznaczanie granic po zakończeniu konfliktów zbrojnych, w których decyzje polityczne powodowały masowe migracje, przesiedlenia całych grup narodowościowych i etnicznych. Przykładem takich działań było wyznaczenie i zmiany linii Curzona, plebiscyty po I wojnie światowej, zmiany kształtu granic państw środkowej Europy po II wojnie światowej.

Rozpatrując rozumienie przedmiotowe bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa i ochrony oraz obrony jego granicy państwowej możemy za Andrzejem Wawrzusiszynem wskazać, że „jest to tradycyjnie postrzeganie określonych dziedzin aktywności państwa oraz poszerzenie jego następujących zakresów: katalogu chronionych wartości, zakresu środków i metod polityki bezpieczeństwa, przestrzennej wizji bezpieczeństwa państw”⁴².

Takie podejście, eksponowane w literaturze przedmiotu odnosi się do traktowania zagadnienia ochrony i obrony granicy państwowej w ujęciu systemowym, w którym służby graniczne są podmiotem odpowiadającym za jej bezpieczeństwo. W polskim przypadku w czasie pokoju i kryzysu jest nią Straż Graniczna, zaś w czasie wystąpienia zewnętrznego zagrożenia (agresji) lub w czasie i stanie wojny siły zbrojne.

Historycznie uwarunkowane tradycyjne podejście do zagadnień związanych z problemami bezpieczeństwa granicy państwowej zawsze kojarzyło je najczęściej z aspektami przygotowania się państw do wojen, skrytej lub jawnej mobilizacji sił zbrojnych przeciwnika oraz aktu naruszenia przez nie któregoś z obszarów morskich, powietrznych i lądowych terytorium państwa.

Zgodnie z zapisem słownikowym granicą określa się „atrybut państwowej suwerenności stanowiący często barierę dla swobodnych przemieszczeń ludności oraz międzynarodowej wymiany

---

⁴⁰ *Konstytucja Rzeczypospolitej ...*, dz. cyt., s. 7.

⁴¹ H. Dominiczak, *Granice państwa i ich ochrona na przestrzeni dziejów 966-1996*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 1997, s. 19.

⁴² A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Wyd. Difin, Warszawa 2012, s. 24.

handlowej”⁴³. Podobnie słownik ten wskazuje, że granicą państwa jest „płaszczyzna przebiegająca prostopadle względem powierzchni ziemi, oddzielająca państwa i obszary bez określonej przynależności i określająca zasięg terytorialny zwierzchności poszczególnych państw, oznaczającej wyłączone władztwo danego państwa nad swym terytorium i niedopuszczalność działania na tym terytorium władzy i praw innego państwa”⁴⁴.

Inaczej granicę definiuje ustawa *o ochronie granicy państwowej*, określając ją jako „powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granicą państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi”⁴⁵. Pojęcie granicy państwowej i jej przebieg na lądzie oraz rozgraniczenia morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego z państwami sąsiednimi są podmiotem umów międzynarodowych oraz podpisanych traktów pokojowych lub wynikiem rezolucji organizacji międzynarodowych.

Interesujące poglądy w zakresie obrony i ochrony granicy państwowej prezentują Bernard Wiśniewski, który wskazuje na podział granicy państwowej na wewnętrzną i zewnętrzną w ramach Unii Europejskiej oraz na potrzebę współdziałania Ministra Spraw wewnętrznych i Administracji z Ministrem Obrony Narodowej, w tym współdziałanie Straży Granicznej z dowódcami rodzajów sił zbrojnych, Policją i Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego⁴⁶. Ważność roli ochrony i obrony granicy państwowej wynika z funkcji państwa obrony terytorium państwa i zachowania jego niepodzielności jako wyraz własnej suwerenności państwowej.

Jurysdykcja i zwierzchność władzy państwa nad terytorium i jego granicami przejawia się w tworzeniu systemu ochrony granicy państwowej. Jest to jednocześnie część podsystemu wykonawczego zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego. Jak wskazuje Bernard Wiśniewski zwierzchnictwo władzy państwowej, troska o bezpieczeństwo państwa i ochronę jego granic to wyznacznik suwerenności państwowej i skuteczności jej władzy”⁴⁷.

Przyjęty w Polsce po 2004 roku **model ochrony granicy państwowej** uwarunkowany został wstąpieniem Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej oraz dostosowaniem działań Straży Granicznej do standardów wynikających z uczestnictwa Polski w ramach strefy Schengen.

---

⁴³ J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski (red. nauk.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2020, s. 77.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. *o ochronie granicy państwowej*, (t.j. Dz. U. 2019, poz. 1776).

⁴⁶ B. Wiśniewski, R. Jakubczak (red. nauk.), *System ochrony granicy państwowej. Stan obecny i prognozy na przyszłość*, Wydawnictwo WSPol, Szczytno 2016, s. 10 -11.

⁴⁷ Tamże, s. 9.

Zastosowano podzielność granicy państwowej, w której za obszar lądowy, porty lotnicze, porty morskie oraz lądowe przejścia graniczne odpowiada Straż Graniczna podległa Ministrowi Spraw Wewnętrznych, za obszar morski Urzędy Morskie i Marynarka Wojenna, obszar powietrzny Siły Powietrzne oraz w czasie pokoju Polska Agencja Żeglugi Powietrznej i Urząd Lotnictwa Cywilnego, w obszarze celnym Krajowa Administracja Skarbowa, w obszarze cybernetycznym Wojska Obrony Cyberprzestrzeni oraz Zespoły ds. Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego.

Zarówno zapis *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2014 roku* oraz stanowisko Grzegorza Sobolewskiego wskazuje, że system bezpieczeństwa narodowego posiada wiele wyodrębnionych podsystemów funkcjonalnych. Są nimi: „podsystem obronny państwa, podsystem ochronny państwa i porządku konstytucyjnego, podsystem ochrony granicy, podsystem ochrony ludności, podsystem ochrony przeciwpożarowej, podsystem bezpieczeństwa zdrowotnego, podsystem ochrony bezpieczeństwa teleinformatycznego oraz inne podsystemy”⁴⁸.

Wskazany podsystem ochrony granicy państwowej wykonuje zadania ochrony granicy wynikające z obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz bezpieczeństwa lokalnego i regionalnego państw europejskich w ramach strefy Schengen. Kluczowym elementem funkcjonalnym dla w/w podsystemu jest Straż Graniczna jako jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja wchodząca w skład administracji niezespolonej, podległej ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych i administracji. W celu zapewnienia bezpieczeństwa narodowego podsystem ten ma głównie rozpoznać zagrożenia dotyczące ochrony granicy państwowej oraz przeprowadzić działania zapobiegawcze i neutralizujące.

Obowiązujące regulacje prawne wskazują, że definicja „zewnętrznego zagrożenia państwa”⁴⁹, może przyjąć postać różnorodnych, przenikających się i zarazem trudno przewidywalnych działań zewnętrznych w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej podmiotów, których celem będzie obniżanie wizerunku Polski jako kraju stabilnego i pozbawionego poważniejszych problemów wewnętrznych⁵⁰. Niemniej jednak formy i rodzaje oddziaływania strony agresora będą różnorodne i godzić będą w wiele obszarów aktywności państwa.

---

⁴⁸ G. Sobolewski, D. Majchrzak (red. nauk.), *Wybrane zagadnienia zarządzania kryzysowego*, AON, Warszawa 2012, s. 17-19.

⁴⁹ Art. 2 ust. 1a ustawy z dnia 29 VIII 2002 r. *o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej*, (t.j. Dz.U. z 2017 poz. 1932) (dalej: ustawa o stanie wojennym).

⁵⁰ O zagrożeniach niemilitarnych ze strony podmiotów zewnętrznych wspomina *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, pkt 36.

W opinii Barbary Mróz do najważniejszych zagrożeń granicy państwowej zalicza się⁵¹: nielegalną migrację; zagrożenia terrorystyczne; działalność międzynarodowych grup przestępczych; przemyt towarów, osób i mienia, w tym środków niebezpiecznych; handel ludźmi; pozyskanie nieprawdziwych dokumentów pobytu i podróży lub ich fałszowanie; fałszowanie dokumentów tożsamości, zatrudnienia i dokumentów uprawniających do prowadzenia pojazdów i ich stanu technicznego; korupcję.

Interpretacja zbioru zagrożeń granicy państwowej i charakteru ich oddziaływania na bezpieczeństwo państwa jest indywidualną oceną badawczą, jednak oceny statystyk Straży Granicznej wskazują w okresie ostatnich 10-ciu lat na zwiększenie zagrożeń zorganizowanej przestępczości granicznej, przemytu narkotyków i środków psychotropowych, osób, broni i środków niebezpiecznych oraz pojazdów i urządzeń budowlanych nieposiadających technicznego badania na dalszą eksploatację.

W opinii autorów artykułu do nowych zagrożeń godzących w stan bezpieczeństwa granicy państwowej powodujących zakłócenie normalnego funkcjonowania państwa zalicza się zagrożenia wynikające z działań hybrydowych. Są nimi działania:

- dezinformacyjne i propagandowe przez „Fake newsy” oraz lokalne źródła telewizyjne i radiowe;
- wykorzystanie cyberataków na strony rządowe oraz instytucje odpowiadające za ochronę granicy i sprawne prowadzenie kontroli granicznej na przejściach granicznych;
- działania blokowania ruchu w trasach i korytarzach ruchu międzynarodowego oraz ruchu lokalnego w obszarze lądowym, morskim i powietrznym;
- bezprawne ograniczanie i blokowanie zasilania energetycznego, łączności radiowej i komórkowej przejść granicznych i placówek służb granicznych;
- bojkotowanie odpraw celnych i kontroli granicznych oraz utrudnienie ruchu tranzytowego;
- nielegalny przerzut broni, środków wielokrotnego zastosowania, środków bezpilotowych przez granicę państwową;
- użycie broni biologicznej i środków agroterroryzmu w obszarach przygranicznych;
- szantaż i korupcja służb granicznych i celnych;
- blokada morska portów, szlaków i akwenów morskich;

---

⁵¹ B. Mróz, *System ochrony granicy państwowej wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa* [w:] „Journal of Modern Science” 2016, t. 2/29, s. 311. <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=229> (dostęp 10.07.2021)

- przejście kontroli nad przestrzenią powietrzną lub pełna kontrola wyznaczonych korytarzy ruchu powietrznego oraz zwiększenie nasilenia ruchu środków bezzałogowych w strefach nadgranicznych;
- zidentyfikowanie rozpoznania osobowego funkcjonariuszy służb granicznych i zakłócanie procedur kontroli granicznej;
- koncentracja i intensywne ćwiczenia sił zbrojnych w rejonach przygranicznych;
- użycie grup niezadowolonego społecznego i nieoznakowanych grup dywersyjnych do blokowania działań przejść granicznych, placówek i oddziałów służb granicznych w okresie nasilania się kryzysu i poprzedzania otwartego lub ukrytego konfliktu polityczno-militarnego;
- blokowanie ekonomiczne, wywoływanie braku dostaw środków dożycia i egzystencji ludności w obszarze przygranicznym;
- naruszanie przebiegu tradycji historycznych i obrządku kultu religijnego w obszarze przygranicznym;
- izolowanie informacyjne służb granicznych i dyplomatycznych w okresie poprzedzającym agresję zbrojną.

W opinii Szymona Markiewicza scenariusz przebiegu konfliktu hybrydowego w pierwszej fazie koncentrował się będzie na izolowaniu wybranego obszaru przyszłych działań otwartego konfliktu zbrojnego oraz osób odpowiadających za kierowanie obroną i ochroną tej części terytorium państwa. Agresja zbrojna sił przeciwnika mogą przybrać formę⁵²:

- zajęcia określonych budynków administracji rządowej, w celu utworzenia tymczasowego rządu popierającego roszczenia agresora;
- rozpoznanie, blokowanie, neutralizowanie oraz rozpraszanie służb granicznych oraz jednostek policji i sił zbrojnych w przewidywanym obszarze agresji;
- przekonywanie i osłabianie woli dowódców służb granicznych, policji i wojska do słuszności ochrony i obrony granicy państwa i spornego terytorium oraz nakłanianie do dezercji;
- przerwanie i okresowe zakłócanie informacyjne władz administracji oraz organów dowodzenia w obszarze przyszłej agresji;
- neutralizacja obrony powietrznej i morskiej oraz przejście kontroli nad zarządzaniem ruchem w obszarach powietrznym i morskim;

---

⁵² S. Markiewicz (red. nauk.), *Scenariusz przebiegu konfliktu hybrydowego*, Wyd. ASzWoj, 2019, s. 16-29.

- przejęcie kontroli nad obszarem lądowym i przerwanie komunikacji z administracją rządową państwa broniącego się;
- zabezpieczenie komunikacji strategicznej i operacyjnej w obszarze agresji oraz na terytoriach przyległych do głównego kierunku agresji;
- blokowanie i izolacja obszaru agresji przed wsparciem sił sojusznicznych państwa atakowanego.

Powyższe zagrożenia zaobserwowane w czasie konfliktu ukraińsko-rosyjskiego wskazują na ich zewnętrzny wymiar powstania wobec państwa ukraińskiego. Różna jest podatność i wrażliwość infrastruktury bezpieczeństwa, terytorium i służ państwowych, które warunkują skuteczną obronę i ochrona granicy państwowej i będą obiektem ataku. Uwarunkowania i okoliczności wystąpienia zagrożenia, jego skala i stopień oddziaływania realnie lub hipotetycznie wpłyną na decyzje władz zaatakowanego państwa. Reakcja władz państwa, decyzje dowódców sił zbrojnych oraz służb im podporządkowanych zarówno w strefie działań bezpośrednich, jak i poza nią wymaga opracowania dokładnego i precyzyjnego planu działania oraz koordynacji działań poszczególnych służb państwowych.

Z punktu widzenia zastosowania zewnętrznego zagrożenia państwa oraz w czasie wojny władze państwowe dążyć będą do maksymalnego ograniczenia wpływu zagrożenia na stan funkcjonowania państwa, z jednoczesnym zwiększeniem wysiłków na rzecz obrony terytorium, granicy państwowej oraz ochrony i obrony narodu. Analiza konfliktów zbrojnych w XXI wieku, jak w Gruzji, Syrii, Iraku i Afganistanie wskazuje na zbyt długi czas reakcji władz państwa na fakt agresji zbrojnej. Jeszcze trudniej określić zdolność władz państwa do reakcji na zagrożenia działaniami hybrydowymi. Przykład Ukrainy wskazuje szereg środków, poprzedzających agresję, użytych przez agresora. Były nimi: podatność władz centralnych na czynnik korupcji, współpraca z zorganizowaną przestępczością, jak na przykład „oddziały Wagnera”, tworzenie silnych formacji zbrojnych do ochrony przed społeczeństwem ściśle podporządkowanej władzy centralnej, jak np. jednostki specjalne „Berkut”. Sama procedura wprowadzania stanu nadzwyczajnego, w tym wojennego z użyciem środków nadzwyczajnych, może być odwleczona w czasie lub zakłócona.

W opinii autorów w zależności od przesłanek i symptomów zagrożenia zewnętrznego, agresji państwa określony zostanie terytorialny i czasowy zakres wprowadzania stanu nadzwyczajnego państwa:

- stan wojenny na części terytorium państwa lub na całym jego terytorium;

- stan wojenny na części terytorium państwa, a stan wyjątkowy na całym pozostałym terytorium państwa;
- stan wojenny na części terytorium państwa, a stan wyjątkowy na całym pozostałym terytorium państwa;
- stan wyjątkowy na terytorium państwa.

W sytuacji wystąpienia zagrożenia zewnętrznego państwa w czasie wojenny określone kompetencje organów władzy publicznej mogą być delegowane organom wojskowym. W strefie działań bezpośrednich współdziałanie Sił Zbrojnych RP i Straży Granicznej zgodnie z porozumieniem w tej sprawie, dotyczyć będzie wykorzystania obiektów szkoleniowych, logistycznych, rozpoznania i łączności przez siły zbrojne oraz udzielenia wsparcia poprzez siły wydzielone do kierowania rozwinięciem ugrupowania bojowego i wykorzystania wiedzy o właściwościach terenowych obszaru przyszłej walki zbrojnej. Obszar stref nieobjętych planem obrony państwa, poza strefą działań zbrojnych pozostaje w jurysdykcji Straży Granicznej.

Zakłócenia funkcjonowania państwa w strefie nadgranicznej mogą być spowodowane różnorodnymi zagrożeniami w postaci: ataków na obiekty infrastruktury krytycznej, zamachów terrorystycznych, cyberataków, samorzutnej ewakuacji mieszkańców rejonów zagrożonych, wzrostu przestępczości pospolitej, niekontrolowanego organizowania się grup zbrojnej samoobrony, ataków na obcokrajowców lub przedstawicieli mniejszości narodowych, trudności w dostawach artykułów spożywczych, przerwach w dostępie do mediów istotnych dla ludności, braków środków płatniczych, strajków (blokad dróg), protestów społecznych, nielegalnych zgromadzeń przeciwników zaangażowania militarne i ich starć z oponentami. Wskazane powyżej zagrożenia będą wymagały podjęcia stosownych działań przez jednostki służb policyjnych, Żandarmerii Wojskowej oraz Straży Granicznej.

Nie można także wykluczyć, że przy prowadzeniu wobec Polski długotrwałych działań hybrydowych, wystąpi zjawisko rotowania jednostek działających przy neutralizacji tego typu zagrożeń.

CELE BADAŃ

Prowadząc badania nad problematyką ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny, autorzy przyjęli, iż **celem głównym badań** będzie: **Charakterystyka warunków i wypracowanie koncepcji systemu organizacyjnego**

i działań na rzecz ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny.

Jako **cele szczegółowe** przyjęto:

1. Określenie aktualnego stanu wiedzy oraz aspektów prawnych dotyczących ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej identyfikowanego jako system w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny.
2. Zidentyfikowanie tradycyjnych oraz nowych zagrożeń godzących w system ochrony granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny uwzględnieniem doświadczeń historycznych RP przy tworzeniu formacji granicznych II RP, takich jak: Korpus Ochrony Pogranicza, Wojskowa Straż Graniczna, Korpus Straży Skarbowej, Strzelcy Graniczni, Bataliony Wartownicze, straż celna, Straż Graniczna, czy Baony Celne Ministerstwa Skarbu.
3. Określenie prawno-instytucjonalnych możliwości przeciwdziałania zagrożeniom godzącym w system ochrony granicy państwowej, w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny.
4. Opracowanie koncepcji (modelu) systemu (organizacyjno-prawnego) ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny.

PROBLEMY BADAWCZE

Dla tak określonego celu głównego sformułowano **główny problem badawczy**:
Jakie są warunki organizacyjne i koncepcja działania na rzecz ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny?

Tak sformułowany i przyjęty w procesie badawczym problem główny wymusił konieczność rozwiązania następujących **problemów szczegółowych**:

1. Jaki jest aktualny stan prawny i teorii ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny?
2. Jakie formy i rodzaje zagrożeń mogą wpływać na zakłócenie systemu ochrony granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny?

3. Jakie są prawno-instytucjonalne możliwości przeciwdziałania zagrożeniom systemu bezpieczeństwa, ochrony i obrony granicy w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny?
4. Jaki przyjąć model organizacyjno-prawny systemu ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej, aby zapewnić sprawne jego funkcjonowanie w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny?

HIPOTEZY

Główna hipoteza robocza

Autorzy przyjęli, iż zapewnienie ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia i w czasie wojny, możliwe będzie po ustaleniu przyszłych uwarunkowań funkcjonowania państwa, jego władz publicznych, administracji, gospodarki narodowej, obywateli oraz służb, inspekcji i straży oraz sił w warunkach kryzysu, konfliktu polityczno-militarnego i w czasie zewnętrznego zagrożenia państwa oraz w czasie wojny.

W związku z powyższym przyjęto **hipotezę roboczą**: *ochrona, obrona i bezpieczeństwo granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny jest jednym z najważniejszych zadań państwa, które jest precyzyjnie uregulowane w czasie pokoju. W tym kontekście istnieje luka w związku z funkcjonowaniem systemu ochrony granicy państwowej w stanach funkcjonowania państwa innych niż pokój. Stąd konieczność pogłębienia teorii problemu w tym zakresie. Przypuszczamy, że zagrożenia spowodowane wrogimi działaniami, zarówno poniżej progu wojny, hybrydowymi i asymetrycznymi, transsektorowymi oraz w cyberprzestrzeni, a także zagrożenia wewnętrzne będą negatywnie wpływać na system ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny. Ponadto wskazano na zależność, że funkcjonowanie państwa w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny będzie wymagało określenia odmiennych i nowych prawno-instytucjonalnych możliwości państwa w zakresie przeciwdziałania zakłóceniom systemu ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej. Autorzy zakładają, iż powstanie nowych rodzajów zagrożeń oraz ich oddziaływanie na wiele obszarów funkcjonowania instytucji państwa stanowi podstawę do organizacji nowego systemu ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej.*

Hipotezy szczegółowe

- **Hipoteza 1**, w odniesieniu do problemu szczegółowego nr 1: **Jaki jest aktualny stan prawny i teoretyczny obejmujący funkcjonowanie systemu ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny?**

Wskazać należy, że problemem jest zbyt wąskie rozumienie terminu systemu ochrony granicy państwowej, dedykowanego jedynie do zabezpieczenia granicy w czasie pokoju i kryzysu. Zauważalny jest brak jednomyślnego i jednoznacznego podejścia do definicji bezpieczeństwa granicy państwowej zarówno w kategoriach prawa państwowego jak i międzynarodowego?

Bez dopracowania definicji bezpieczeństwa granicy państwowej zawierającej jej ochronę i obronę stanowiącą część terytorium państwa trudno jest określić stan prawny, wymogi i zakres działalności służb państwa w tym zakresie.

Zatem przypuszczać należy, że wymagane przez państwo warunki oraz koncepcja tworzenia nowego systemu bezpieczeństwa granicy państwowej wymaga ponownego zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwa granicy państwowej. Na podstawie jednoznacznej, nowej definicji możliwym będzie doprecyzowanie działań państwa na rzecz jego bezpieczeństwa, w tym jego granicy państwowej.

- **Hipoteza 2**, w odniesieniu do problemu: **Jakie obszary (domeny) będą obiektem oddziaływania przeciwnika i które wpłyną na zakłócenie ochrony, obrony i bezpieczeństwa granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny?**

Wskazać należy, że dotychczasowa identyfikacja ochrony granicy państwowej w polskich dokumentach prawnych dotyczy wielu obszarów funkcjonowania państwa, m.in.: ekonomicznego, politycznego, militarnego i społecznego. Problemem jest rozszerzenie się domen aktywności państwa o obszar cyberprzestrzeni, działań hybrydowych, działań dezinformacyjnych i kulturowych, które prowadzone przez agresora /przeciwnika/ poniżej progu klasycznej wojny i przy braku symptomów zewnętrznego zagrożenia jest zjawiskiem nowym.

Zatem przypuszczać należy, że wskazanie nowych obszarów aktywności państwa i ich podatności na czynniki i warunki ograniczające jego działanie jest niezbędne do tworzenia skutecznego systemu ochrony i bezpieczeństwa granicy państwowej.

- **Hipoteza 3**, w odniesieniu do problemu: **Jakie są prawno-instytucjonalne możliwości przeciwdziałania zagrożeniom granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny?**

Wskazać należy, że przygotowane warunki prawno-instytucjonalne możliwości przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa i ochrony granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny są aktualnie niewystarczające.

Zmiany charakteru nowych wyzawań stawianych instytucji państwa wobec jego obrony i ochrony jego terytorium, w tym granicy państwowej wynika z ewolucji generowanych nowych zagrożeń godzących w nienaruszalność i suwerenność państwa.

Zatem należy ponownie, na bazie nowych zagrożeń wskazać nowy zakres możliwości działań służb mundurowych, policyjnych i administracji skarbowej oraz specjalistycznych formacji państwa, które należy zintegrować w czasie pokoju, kryzysu oraz w sytuacji zewnętrznego zagrożenia państwa.

- Hipoteza 4, w odniesieniu do problemu: Jaki przyjąć model prawno-organizacyjny systemu, aby zapewnić skuteczną ochronę, bezpieczeństwo i obronę granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny?

Wskazać należy, że przygotowanie funkcjonowania nowego modelu organizacyjno-prawnego systemu obrony, ochrony i bezpieczeństwa granicy państwowej wymaga analizy i oceny funkcjonowania dotychczasowych formacji granicznych Polski.

Doświadczenia i specyfika wielu formacji granicznych, policji, służb celnych i aprowizacji oraz sił zbrojnych państwa są bazą do dalszej integracji służb w sytuacji wystąpienia nowych zagrożeń stanowiąc nowe wyzwanie dla państwa. Przykłady historyczne funkcjonowania Korpusu Ochrony Pogranicza, Armii Krajowej oraz polskiego państwa podziemnego, działania LWP w obronie granic wschodnich Polski w sytuacji zewnętrznego zagrożenia państwa, w stanie wojny i jego okupacji oraz odtworzenia granicy państwowej są tego przykładem.

Zatem przypuszczać należy, że wyróżnienie nowych formacji państwa np. dedykowanych ochronie państwa w cyberprzestrzeni, służb epidemiologicznych, medycznych, instytucji ochrony komunikacji i mediów oraz kolegium władz poszczególnych religii i ochronie kultury również powinna być zintegrowana, aby przeciwdziałać nowym zagrożeniom państwa, w tym zagrożeniom zewnętrznym, trzysektorowym i działaniom hybrydowym.

W celu rozwiązania postawionych problemów, weryfikacji hipotez i osiągnięcia celu badań autorzy zastosują następujące **metody badawcze**:

- **analizę**, ze względu na złożoność problematyki dotyczącej zapewnienia bezpieczeństwa, obrony i ochrony granicy w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny. Metoda analizy, która zostanie wykorzystana do krytycznej analizy literatury przedmiotu

(szczególnie dokumentów normatywnych) traktującej o prawnych aspektach dotyczących bezpieczeństwa;

- **syntezę**, gdyż problemy rozwiązywane będą przez dedukcję, ta zaś wymagać będzie zarówno analizy, jak i syntezy, szczególnie podczas redukcji i porównania uzyskanych wyników badawczych ze stanem istniejącym w rzeczywistości;
- **wnioskowania indukcyjnego** z wykorzystaniem kanonów Milla, szczególnie kanonów jedynej różnicy i zmian towarzyszących;
- **abstrahowania**, w szczególności metodą wyłączania cech, która pozwoliła skupić uwagę jedynie na interesujących nas właściwościach przedmiotu badań.

W badaniach zastosowany będzie klasyczny i powszechnie stosowany w naukach empirycznych, w tym w naukach o bezpieczeństwie, indukcyjno-hipotetyczno-dedukcyjno-redukcyjny układ czynności procesu badawczego.

Autorzy artykułu zwracają uwagę na problem przyjęcia nowego modelu systemu bezpieczeństwa państwa i jego granicy z uwagi na brak zintegrowanego kierowania działaniami poszczególnych służb mundurowych, inspekcji oraz straży z siłami zbrojnymi państwa.

Obecnie kompetencyjnie nadzór nad przygotowaniem ochrony granicy w czasie pokoju posiada minister właściwy do spraw wewnętrznych, zaś do obrony terytorium, w tym granicy państwa już minister obrony narodowej. Należy zauważyć, że przy obecnym stanie prawnym Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych będzie kierował działaniami zbrojnymi, zaś Dowódca Generalny Rodzajów Sił Zbrojnych go wspierał w zasilaniu siłami i środkami resortu obrony narodowej. Podporządkowanie wydzielonych sił i środków ministra spraw wewnętrznych nastąpi w sytuacji wystąpienia symptomów zewnętrznego zagrożenia i przy samej agresji. Stan ten wymaga jednak czasu i koordynacji obu resortów, co jest tematem wielu ćwiczeń i wspólnych treningów sztabowych.

W opinii autorów artykułu należy zauważyć różnorodność obszaru granicy i decydentów odpowiedzialnych za jej obronę. Kwestia wzajemnych zależności obszaru granicy państwowej w przypadku wystąpienia zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny wskazuje, że jest to domena Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych kierującego obroną państwa, oraz wspierających go dowódców rodzajów sił zbrojnych, a także pozostałych sił służb mundurowych mu podporządkowanych. Ilustruje tabela nr 1.

Tabela nr 1 – Obszary granicy państwowej podlegającej obronie w czasie zewnętrznego zagrożenia państwa oraz w czasie wojny.

Rodzaj obszaru terytorium państwa i granicy państwowej	Odpowiedzialny organ państwowy	Centrum kierowania działaniami w obszarze
Obszar lądowy	Naczelny Dowódca, wsparty Dowódcą Komponentu Lądowego i Komendantem SG	Dowództwo Operacyjne RSZ ze wsparciem Centrum Operacji Lądowych i Sztab Główny Komendanta SG
Obszar morski	Naczelny Dowódca, wsparty Dowódcą Komponentu Morskiego i Komendantem SG	Dowództwo Operacyjne RSZ ze wsparciem Centrum Operacji Morskich, i Sztab Główny Komendanta SG
Obszar powietrzny	Naczelny Dowódca, wsparty Dowódcą Komponentu Powietrznego i Komendantem SG	Dowództwo Operacyjne RSZ ze wsparciem Centrum Operacji Lądowych i Sztab Główny Komendanta SG
Obszar cyberprzestrzeni	Naczelny Dowódca, wsparty Dowódcą Komponentu Cyberprzestrzeni	Dowództwo Operacyjne RSZ ze wsparciem Centrum Operacji w Cyberprzestrzeni (nieistniejące i planowane)
Obszar ekonomiczny	Naczelny Dowódca, wsparty Dyrektorem Krajowej Administracji Skarbowej/ KAS/	Dowództwo Operacyjne RSZ ze wsparciem Centrum Operacyjnym w KAS
Obszar społeczny - migracyjny	Naczelny Dowódca, wsparty Dyrektorem Urzędu ds. Cudzoziemców/UdsC- MSWiA/	Dowództwo Operacyjne RSZ ze wsparciem Centrum Operacyjnym w UdsC-MSWiA
Obszar poza strefą działań bezpośrednich	Naczelny Dowódca, wsparty Komendantem Policji- MSWiA Komendantem PSP- MSWiA Komendantem SG- MSWiA	Dowództwo Operacyjne RSZ ze wsparciem Centrum Operacyjnym w MSWiA

Źródło: opracowanie własne.

Bez wątplenia najważniejszym podmiotem państwowym odpowiadającym za obronę granicy państwowej jako składnika terytorium państwa, w sytuacji wystąpienia zewnętrznego zagrożenia i w

czasie wojny pozostanie Naczelnym Dowódcą Sił Zbrojnych. Wymaga on jednak szczegółowego wsparcia poszczególnych służb państwowych, takich jak Komendanci Główni: Straży Granicznej, Policji, Dyrektorzy: Administracji Skarbowej, Urzędu ds. Cudzoziemców, Żeglugi Powietrznej, Urzędów Morskich i innych służb wskazanych przez organa centralne.

W sytuacji wystąpienia kryzysu i narastania konfliktu politycznego w ramach obrony, ochrony i bezpieczeństwa granicy uczestniczą: Komendant Główny Straży Granicznej, Dyrektor Krajowej Administracji Skarbowej oraz Dyrektor Urzędu ds. Cudzoziemców.

W przypadku ogłoszenia mobilizacji lub wprowadzenia stanu wyjątkowego formacja Straży Granicznej oraz pozostałe służby podległych resortowi spraw wewnętrznych i administracji zostaną zmilitaryzowane. Stan osobowy tych formacji ulegnie zwiększeniu. Umożliwi to wykonywanie zwiększonej liczby zadań na rzecz obrony i ochrony oraz bezpieczeństwa granicy państwowej.

Szczególnym zadaniem, stawianym w opinii autorów dla decydentów władz państwowych jest przywrócenie podporządkowania na czas wojny wydzielonych jednostek Straży Granicznej, Policji, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Ochrony Kolei, Krajowej Administracji Skarbowej, Urzędów ds. Cudzoziemców, Dyrekcji Dróg i Autostrad, Naczelnemu Dowódcy Sił Zbrojnych. Jest to powtórzenie modelu zastosowania Korpusu Obrony Pogranicza z czasów II RP, który był wcielany w struktury sił zbrojnych. Ponadto wariant podporządkowania stosują inne państwa świata jak Stany Zjednoczone Ameryki, Szwajcaria, czy kraje nadbałtyckie i skandynawskie.

Do rozważenia pozostaje określenie współdziałania w ramach działań wywiadowczych i specjalnych prowadzonych przez: Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służbę Wywiadu Wojskowego i Służbę Kontrwywiadu Wojskowego na rzecz przepływu informacji o zagrożeniach zewnętrznych i wewnętrznych, poprzedzających czas wojny, a wpływających na ochronę granicy państwowej w czasie pokoju i kryzysu oraz obronę granicy w czasie wojny.

BIBLIOGRAFIA

REFERENCES LIST

PIŚMIENNICTWO LITERATURE

Banasik M., Rogozińska A. (red. nauk.), *Perspektywy zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego kreowanych przez Federację Rosyjską*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2019.

Brzeziński M., *Odrębność stanu wojennego od pozostałych stanów nadzwyczajnych*, „Studia Politologiczne” 2018, vol. 49.

- Czuryk M., Dunaj K., Karpiuk M., Prokop K., *Bezpieczeństwo państwa. Zagadnienia prawne i administracyjne*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2016.
- Dominiczak H., *Dzieje kresów i Granicy państwa polskiego na wschodzie od czasów najdawniejszych do 1945 roku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018.
- Dominiczak H., *Granice państwa i ich ochrona na przestrzeni dziejów*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 1997.
- Elak L. (red. nauk.), *Bezpieczeństwo wschodniej granicy*, ASzWoj, Warszawa 2019.
- Elak L. (red. nauk.), *Ochrona granicy państwowej. Wybrane aspekty*, ASzWoj, Warszawa 2017.
- Gąsior K., Skwarek Z., *Siły Zbrojne w przeciwdziałaniu i likwidacji zagrożeń bezpieczeństwa publicznego. I Etap badań*, AON Warszawa 2009.
- Grenda B., *Środowisko bezpieczeństwa europejskiego w świetle zagrożeń militarnych ze strony Rosji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2019.
- Jurga T., *Obrona Polski 1939*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa 2011.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe teoria i praktyka*, TWO, Warszawa 2020.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji*, Zeszyt Problemy TWO, nr 1(61) 2010, Warszawa 2010.
- Kitler W., *Organizacja bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Aspekty ustrojowe, prawno-administracyjne i systemowe*, Adam Marszałek, Toruń 2018.
- Kurzepa E., *Stany nadzwyczajne w polskim porządku prawnym*, Poltext, Warszawa 2017.
- Laskowski M., (red. nauk.), *Straż Graniczna RP w systemie ochrony granicy państwowej*, ASzWoj, Warszawa 2020.
- Lisiecki M., *Obrona i ochrona granicy państwowej Polski jako element bezpieczeństwa państwa*, *Studia i materiały nr 60*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1993.
- Lubiewski P., *Nielegalna imigracja przeciwdziałanie. Aspekty instytucjonalne i prawne, cz.2.*, WSPol, Szczytno 2018.
- Lubiewski P., *Nielegalna imigracja. Zagrożenia bezpieczeństwa, cz.1.*, WSPol, Szczytno 2016.
- Madej M., *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007.
- Majewski P.M., *Kiedy wybuchnie wojna? 1938. Studium kryzysu*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2019.
- Markiewicz S., (red. nauk.) *Scenariusz przebiegu konfliktu hybrydowego*, ASzWoj, Warszawa 2019.
- Misiuk A., *Instytucjonalny system bezpieczeństwa wewnętrznego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013.
- Mróz Barbara, System ochrony granicy państwowej wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa, „*Jornal of Modern Science*” 2016, t. 2/29.
- Niedzielski D., *Zagrożenia hybrydowe. Podstawowe informacje i zdolności Sił Zbrojnych RP*, „*Kwartalnik Bellona*” 2016, nr2.
- Ochał A., *Tarcza II Rzeczypospolitej. Korpusu Ochrony Pogranicza 1924-1939*, IPN, Warszawa 2018.
- Pacek B., Grochocka J.A. (red. nauk.), *Wojna hybrydowa na Ukrainie. Wnioski i rekomendacje dla Europy i świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Piotrków Trybunalski 2017.
- Pawłowski J., Zdrodowski B., Kuliczowski M., (red. nauk.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.

- Prochowicz J., *Formacje Korpusu Ochrony Pogranicza w 1939 roku*, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2003.
- Reczkowski R., *Operacja krymska – rosyjska koncepcja wojny hybrydowej*, „Wojny i konflikty zbrojne po 1945 roku”, zbiór studiów (red. nauk.) M. Giętkowski i Ł. Nadolski, t. I, Muzeum Wojsk Lądowych, Bydgoszcz 2015.
- Rokiciński K., *Zagrożenia asymetryczne w regionie bałtyckim*, BEL Studio, Warszawa 2006.
- Rutkowski C., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Tożsamość-kierowanie-zarządzanie*, WSZiP, Warszawa 2010.
- Sobczyński M., *Państwa i terytoria zależne. Ujęcie geograficzno-polityczne*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Sobolewski G., Majchrzak D. (red. nauk.), *Wybrane zagadnienia zarządzania kryzysowego*, AON, Warszawa 2012.
- Sójka W., *Zagrożenia bezpieczeństwa narodowego i ich scenariusze dla Polski w XXI wieku*, ASzWoj, Warszawa 2020.
- Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, ISP PAN, Warszawa 1996.
- Wawrzuszyń A., *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.
- Wiśniewski B., Jakubczak R., (red. nauk.), *System ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej. Stan obecny i prognozy na przyszłość*, Wyższa Szkoła Policji, Szczytno 2015.
- Wojtaszczyk K., Materska-Sosnowska A. (red. nauk.), *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2009
- Zieliński E., *Nauka o państwie i polityce*, Wydawnictwo Hipsa, Warszawa 1999.
- Zięba R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2007.

ŹRÓDŁA SOURCES

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78 poz. 483 z późn. zm.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014.
- Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022, Warszawa 2013.
- Ustawa z dnia 21 XI 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, t.j. Dz.U. z 2021 poz. 372.
- Ustawa z dnia 12 X 1990 r. o ochronie granicy państwowej, t.j. Dz.U. z 2019 poz. 1776 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 12 X 1990 r. o Straży Granicznej, t.j. Dz.U. z 2020 poz. 305 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 12 XII 2013 r. o cudzoziemcach, t.j. Dz.U. z 2020 poz. 35z późn. zm.
- Ustawa z dnia 14 VII 2006 r. o wjeździe na terytorium RP, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli UE i członków ich rodzin, t.j. Dz.U. z 2019 poz. 293z późn. zm.
- Ustawa z dnia 6 IV 1990 r. o Policji, t.j. Dz.U. z 2020 poz. 360 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 18 IV 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, t.j. Dz.U. z 2017 poz. 1897.
- Ustawa z dnia 21 VI 2002 r. o stanie wyjątkowym, t.j. Dz.U. z 2017 poz. 1928.
- Ustawa z dnia 29 VIII 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, t.j. Dz.U. z 2017 poz. 1932.
- Ustawa z dnia 24 V 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, t.j. Dz.U. z 2019 poz. 2418.
- Ustawa o działaniach antyterrorystycznych, t.j. Dz.U. z 2019 poz. 796 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 III 2021 r. w sprawie utworzenia oddziałów Straży Granicznej, Dz.U. nr 69 poz. 370.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 8 IX 2005 r. w sprawie czynności obserwowania i rejestrowania zdarzeń na drogach oraz w innych miejscach publicznych, Dz.U. nr 187 poz. 1575.

Copyright (c) 2020 Wojciech Sójka, Krzysztof Gąsiorek

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License.